

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך מב, תשנ"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

נִקְוָה: אִם יִגְמַח מִן הָאִשָּׁה אֶת הַמִּלָּה בִּלְיָ יְהוָה, אֵלֶּיךָ מִלִּפְנֵי הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ. (הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ יִגְמַח מִן הָאִשָּׁה אֶת הַמִּלָּה בִּלְיָ יְהוָה, אֵלֶּיךָ מִלִּפְנֵי הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ.)
= האיש שלה), וכן את הנטייה: **אשתי ואשתו**, אף היא בלי יו"ד. כנגד זה
אני מוצאת במקומות רבים **אִשָּׁה ואִשְׁתּוֹ**. מה הנכון? לא מצאתי פתרון
בחוברת "כללי הכתיב" בהוצאת האקדמיה.

תשובה

הטוען שאִשָּׁה היא מקור של פגעים ודאי אין טענתו טענה, אבל צודק
הוא בסוגיית האִשָּׁה הנוגעת לדקדוק. האִשָּׁה קרויה במקרא על שם
האיש, אבל גִּזְרוֹנָה אינו מגִּזְרוֹן אִישׁ, שהרי נדגשה בה השי"ן (ולדגש זה יש
חיזוק מלשונות שמיות אחרות). גם צורת הריבוי נשים אינה מתקשרת
לצורת הנפרד אִשָּׁה. ולא זו בלבד: בצד הצורה הדגושה אִשָּׁה יש צורה
מקבילה בלי דגש: אִשְׁת. זו צורת הנסמך בדרך כלל, אבל לפעמים היא
עצמה צורת הנפרד, למשל: "אִשְׁת יִפְת תֹּאֲר" (דברים כא, יא), "אִשְׁת בַּעֲלָת
אוֹב" (שמו"א כח, ז), "נִפְל אִשְׁת בֶּל חָזוֹ שָׁמֶשׁ" (תהילים נח, ט). הצורה אִשְׁת
היא המשמשת יסוד לנטייה אשתי ואשתו, כרגיל במשקל הסגולי, דוגמת
רשתי רשתו מלשון רִשְׁת. אילו הייתה הנטייה קשורה בצורת היסוד אִשָּׁה
היה עלינו לומר אישתי, אישתו, על דרך גִּנְתִּי גִנְתּוֹ מן המלה גִּנָּה.
נמצא אפוא שבמלים אשתי ואשתו אין כל סיבה ליו"ד, שהרי צורת
היסוד של הנטייה אִשְׁת אין בה יו"ד וכלל ברור הוא שהכתיב הולך אחר
צורת היסוד של המלה. לא כן המלה אִשָּׁה. אין שום סיבה להשמיט ממנה
את היו"ד המתחייבת בכל המלים. במשקלה, כדין כל תנועת חיריק שאין
אחריה שווא נת, ואם בהבחנה אנו רוצים – להבדיל בינה ובין 'האיש שלה'
– האקדמיה ממליצה להוסיף את המפיק במקום המתאים, ולא תהיה
האִשָּׁה כאִשָּׁה.

ש"ב

שאלה

אין חלקי עם הפמיניסטיות, אולם לצערי גם השפה העברית טעונה אי
אלו תיקונים ברוח זו. מטריד אותי מדוע הזָכֵר שולט שלטון מוחלט בלשון,

עוד לפני שנים רבות הצעתי כי יותר להשתמש גם במין נקבה, לפחות כאשר הנשים הן רוב. אני מסכימה שיש סיבוך מסוים בפתרון כזה. אולי אפשר להתיר את השימוש בשני המינים לפי בחירת הדובר?

חנה זמר

תשובה

כלל גדול הוא בלשונות רבות: במקום שאתה מוצא ניגוד בין שניים, אחד מבני הזוג הוא המסומן (marqué) והשני הלא-מסומן (non-marqué). המסומן בא לציין קבוצה מסוימת ולהוציא את האחרת, והלא-מסומן יכול לציין את הקבוצה האחרת מבלי להוציא בהכרח את בני הקבוצה שהמסומן מציין.

כך הדברים בַּניגוד המכונה בפינו **נקבה ⇔ זכר**. גן ילדות (כן, יש גן כזה ליד ביתי) איננו מקבל לשורותיו ילדים זכרים, אבל במרבית גני הילדים אפשר למצוא ילדות.

על הדיבר הרביעי "...לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך..." נשאלה השאלה: ומה הדין באשתך? והתשובה על דרך ההלצה היא שגם בשבת אין לנשים מנוחה. על דרך הפשט ברור שהציווי "לא תעשה" חל על נשים כגברים.

עד כמה שידוע לי, גם בלשונות אירופה שיש בהן הניגוד **נקבה ⇔ זכר** היחס דומה לעברית. "Elles sont bonnes" – נקבות בלבד (וכבעברית – המין איננו בהכרח ביולוגי); ואילו "Ils sont bons" – לאו דווקא להוציא נקבות.

אין להפריז בכוחם של ענייני דקדוק בעיצוב החשיבה החברתית. באיסלאנדית ובשוודית יש חשיבות רבה למין. לעומתן בטורקית אין למין כל ייצוג בדקדוק, ואין ללמוד מכאן דבר על מעמדן של הנשים בסקאנדינאוויא ובטורקיה.

יש לשקוד על תקנת הלשון ויש לשקוד על תקנת החברה ובכלל זה השוויון בין המינים, ואין האחד תלוי בחברו.

אמנון שפירא